

Наталія Краснянська

МІЖЕТНІЧНІ ВІДНОСИНИ НА ОДЕЩИНІ

Національні, міжетнічні відносини - одна з гострих проблем сучасності. Від її розв'язання значною мірою залежать збереження миру в світі, охорона прав та свобод людини і народів. Міжетнічні зіткнення, як показує досвід, руйнують державність, завдають незчисленного лиха всім народам, "б'ють" по їхній життєдіяльності, підривають основи добробуту, породжують ненависть, недовіру, ворожнечу між людьми та народами. Кінець ХХ ст. висунув реальні питання, пов'язані з правом народів на самовизначення - з одного боку, та збереження територіальної цілісності й недоторканності народів - з іншого. У світовому аспекті потребують свого розв'язання проблеми правового становища етнічних меншин, гармонійного сполучення прав людини та прав народів (націй), правового врегулювання міжетнічних протистоянь. Іде пошук нових форм взаємовідносин етносів, народів, держав на основі злагоди, взаєморозуміння.

Споконвіку на території України живуть люди різних національностей. За даними перепису 1989 р. тут проживає близько 130 національностей. Корінний і найчисленніший етнос - українці (37,4 млн. або 72,7%). Іноетнічне населення становить понад 14 млн або 27,3% від усього населення.

Незалежна Українська Держава, спираючись на давні традиції, позитивний міжнародний досвід, створює реальні умови для рівноправного розвитку представників всіх етносів, що осіли на її теренах. Державна політика у галузі міжнаціональних відносин має на меті утвердження в Україні загальнолюдських принципів свободи, гуманізму, соціальної справедливості та рівноправності громадян усіх національностей. Правові засади цієї політики ґрунтуються на принципах Загальної декларації прав людини, Рамкової Конвенції про захист національних меншин, законів України "Про національні меншини в Україні", "Про біженців", "Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні", "Про громадянство", "Про мови в Україні", "Про освіту", "Основах законодавства України про культуру" тощо.

Усім громадянам України, незалежно від національності, гарантується право користуватися і навчатися рідною мовою, розвивати національні культурні традиції, використовувати національну символіку, відзначати національні

свята, сповідувати свою релігію. Дискримінація за національною ознакою забороняється і карається законом [1,5]. У 2004 році в Україні було зареєстровано 300 організацій національних меншин, які представляють 38 народностей, що проживають на наших землях. Турбота про національні меншини стала однією з вузлових проблем національної державної політики. У той же час ми активно виступаємо проти сепаратистських вимог деяких політиків про передачу Криму Росії, щодо створення автономій у південних та східних районах і претензій румунів на Північну Буковину тощо. Адже такі дії спрямовані на підрив суверенітету та територіальної цілісності України.

Зупинимось докладніше на міжетнічних відносинах у багатонаціональній Одещині. З давніх давен на цій території проживали люди різних націй і народностей. Таке інтернаціональне товариство скріплене нелегкою загальною історичною долею, взаємодопомогою і довір'ям. За даними перепису 1989 р. тут є представники більш як ста націй і національностей. Питома вага в загальній чисельності населення складає: українців - 55%; росіян - 27,6%; болгар - 6,4 %; молдаван - 5,5%; євреїв - 2,7%; гагаузів - 1%; білорусів - 0,8% [2, 20]. Є поляки, чехи, албанці та представники інших національностей. Найбільша строкатість спостерігається у південно-західній частині - межиріччі Дністра і Дунаю. У північних і центральних районах краю населення за своїм національним складом однорідніше; там живуть переважно українці.

Необхідно зазначити, що історично-географічною особливістю стало формування тут районів з компактним заселенням вихідців з певних національних груп: болгар, молдаван, гагаузів. Усього є таких 88 пунктів. Найбільше їх - у Тарутинському (23), Болградському (18). Понад 70% національних груп замешкують у сільській місцевості.

Усе це свідчить, що при вирішенні складних етнонаціональних питань, потрібно особливо чуйно й виважено ставитись до проблем національного культурного відродження кожної національної меншини, створення сприятливих умов для задоволення її соціально- економічних, духовних, екологічних і господарських потреб. Справа ускладнюється також і тим, що (як для Півдня України в цілому, так і для Одещини - зокрема) гостро постає питання національного відродження самого українства. Українці набули статусу державної нації. Проте культурні та мовні проблеми, принаймні в містах Півдня, для них залишаються складними й невирішеними. Україна мусить у цьому випадку розв'язати подвійне завдання: сприяти розвитку своєї культури і задоволення всіх культурних потреб національних меншин. Мова йде також про поступовий процес інтеграції населення у нове етносоціальне середовище, пов'язане з визнанням України як держави всіх громадян, що проживають на її території, з розширенням сфери вживання української мови та

культури. Життя свідчить: цей процес проходить досить складно. Українці, як етнос, мають історичне, моральне, юридичне право на збереження та відтворення своїх духовних цінностей. Таке ж право мають представники всіх національностей, що бережуть свою етнічну спадщину.

Із прийняттям 1989 р. “Закону про мови” українська мова здобула статус державної. Поступово, хоча й надзвичайно низькими темпами, в області зросла кількість україномовних шкіл. Збільшується обсяг періодичних видань, посібників, підручників, художньої літератури українською мовою, що сприяє підвищенню загальної мовної культури громадян, вихованню в них поваги до державної мови. Коли до прийняття “Закону про мови” в Одесі було всього дві українські школи, то тепер їх п’ятьдесят [3,20]. Але цього замало: українці складають половину населення міста, а навчаються рідною мовою лише 11% школярів. Політика у сфері мови забезпечує громадянам вільний вибір мови навчання дітей і в той же час надає можливість широкого вивчення державної мови у навчальних закладах, що обумовлює відповідну орієнтацію в системі освіти, культури, науки, інформатики. Така політика спрямована на поєднання в діяльності органів влади принципу державності української мови з гарантіями розвитку та використання мов національних меншин. На початок 2004 - 2005 навчального року в Одеській області працювало 11 денних загальноосвітніх навчальних закладів з молдавською мовою викладання, в яких навчалося 7087 учнів. Крім того, діяло 7 змішаних російсько-молдавських шкіл (їх відвідувало 3146 учнів). У 1993 року в Болграді відкрито болгарсько-українську гімназію (150 учнів). У 40 школах діє 96 факультативних груп для вивчення болгарської мови [4, 20-23]. Там вивчаються також грецька і польська мови. Діяльно залучилася до суспільно-політичного та культурного життя єврейська спільнота: відкрито дитячий садок, державну і приватну школи з вивчення івриту та історії єврейського народу. Діє 21 культурно-просвітницький центр. Вдосконалюється система підготовки та перепідготовки кадрів для національних меншин. При Одеському держуніверситеті, Ізмаїльському педінституті, Білгород- Дністровському педагогічному училищі відкрито факультети та створено навчальні групи з підготовки фахівців болгарської, гагаузької, молдавської, німецької філології і групи вчителів початкових класів. Організовано підготовку вчителів в Одеському Південноукраїнському педагогічному університеті за спеціальністю “ідиш, іврит і російська мова”. Значну допомогу в підготовці фахівців надають навчальні заклади Болгарії, Молдови, інших країн. Усе це, безумовно, сприятиме національно-культурному розвитку кожної етнічної меншини. Поряд із тим сучасна система навчальних закладів, де викладання ведеться тільки деякими мовами, ще не повною мірою відповідає культурно-освітніям запитам національних груп, яких значно

більше. Тобто існує певна неврівноваженість між етнокультурними потребами населення в галузі освіти і реальними послугами, що здійснюються на практиці державними органами.

Важливим кроком на шляху створення сприятливих умов для етнокультурного розвитку національних меншин є діяльність щодо поліпшення видавничої справи. Задля об'єктивності слід зазначити: цей напрям культурницької роботи в умовах переходу до ринку став кон'юктурним і практично недостатньо контролюється державою. Саме тому Кабінет Міністрів України виділив ресурси, кошти і поліграфічні потужності для випуску друкованої продукції мовами національних меншин. Болгарською, єврейською та гагаузькою друкує літературу одеське видавництво "Маяк". Виходять тижневики болгарською, молдавською, єврейською, циганською мовами. Окремі газети дублюються молдавською та болгарською мовами. П'ятьма мовами веде передачі Обласне радіо. Річний обсяг радіомовлення болгарською мовою в Одеській області становить 24 год., а телепрограм -16 год. Помітні зміни відбуваються також і в розвитку театрального, музичного мистецтва, народної творчості, у діяльності бібліотек та музеїв для етнічних груп. Традиційно проводяться фестивалі, свята національних культур - молдавської, болгарської, гагаузької тощо. Популяризуються досягнення народної творчості кожної національної меншини, а такі заходи перетворюються на свята міжнаціонального єднання, порозуміння, злагоди. Важливо додати: в рамках фестивалів проводяться й суто наукові конференції з проблем історії, культури, сучасних проблем розвитку національних меншин. Дійовим інструментом розширення знань з історії, культури, народного побуту, традицій українського й іноетнічного населення є музеї. У селі Кам'янці Ізмаїльського району створено унікальний Народний музей історії розселення і життя придунайських болгар, в Арцизькому районі (села Задунайка, Холмське) зібрані цінні етнографічні матеріали про болгарських селян XIX - XX ст. Загалом функціонує понад 60 музеїв з історії та побуту болгарського і гагаузького народів.

Життя свідчить: одним з ключових питань державотворення є зростання довіри національних меншин до держави. Саме тому виняткового значення набувають проблеми, пов'язані з рівнем патріотичної свідомості та практичною поведінкою всіх національних спільнот [5, 35]. Не дивлячись на досить складні умови соціально-економічного, політичного та культурного розвитку на сучасному етапі розбудови Української Держави, національні меншини Одещини позитивно сприйняли Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року і пов'язують з нею свій подальший розвиток.

Отже, створення цивілізованих міжнаціональних відносин в Україні стало суттєвим досягненням суспільства. Вдалося найголовніше - зберегти мир, що є найважливішою передумовою вирішення всіх соціально-економічних і політичних проблем.

Використана література:

1. Конституція України. - К., 1996.
2. Сучасна етнокультура та етнополітична ситуація на Півдні України і актуальні проблеми державного управління: Матеріали регіональної науково-практичної конференції.- Одеса, 1997.
3. Яреценко О. Одеська "Просвіта": історія, сучасність: Історико-популярний нарис. - Одеса, 1998.
4. Національні меншини України: Інформаційний довідник. - К., 1995.
5. Мала енциклопедія етнодержавознавства. - К., 1996.

Анотація

Исследуется проблема гармонического, равноправного, культурного развития этнических меньшин Одесской области в современных условиях.